

10. Назайкинский Е. Музыка и экология / Е. Назайкинский // Музыкальная академия. – 1995. – № 1. – С. 8–18.
11. Нейгауз Г. Об искусстве фортепьянной игры / Г. Нейгауз. – 2-е изд. – М. : Государственное музыкальное издательство, 1961. – 319 с.
12. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – Нью-Йорк, 1991. – 175 с.

В статті розглядаються теоретичні аспекти національного музично-виконавського стилю. В світлі виконавського мистецтва видатної української пианістки Любки Колесси обґрунтовується ефективність комунікативного підходу як універсального методу дослідження національної специфіки індивідуального музично-виконавського стилю.

Ключевые слова: національний музично-виконавський стиль, комунікативний принцип, музично-виконавське мовчання, пианістичне мистецтво Любки Колесси.

This article examines theoretic aspects of the national musical-performing style. Effectiveness of the communicative approach as universal method of research of the national characteristic of the individual musical-performing style is substantiated in the light of the eminent Ukrainian pianist Lubka Kolessa's performing art.

Key words: national musical-performing style, communicative principle, musical-performing speech, Lubka Kolessa's pianistic art.

УДК 78.087.684

ББК 85.314

Ольга Фабрика-Процька

ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ НА МІЖНАРОДНИХ ФЕСТИВАЛЯХ “ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА”

У статті розглянуто діяльність і функціонування фестивалів лемківської культури, які проходять на території України та за кордоном, розкрито аспекти збереження національних традицій у сучасний період.

Ключові слова: лемки, фольклор, традиції, лемківські фестивалі, аматорське мистецтво, діаспора, етнос.

***Ватро, Ватро, Бог тя створив
Ей, і нас внески до тя привів,
Ей, в наши гори през Магуру
На свято лемківской культури
Здалека с ми приїхали...***

У період глобалізації масової культури надзвичайно важливого значення набувають культурні явища, які дають змогу окремій людині чи певній спільноті задекларувати свою оригінальність, унікальність, неповторність і цим бути цікавими світові й собі. Сучасна традиційна мистецька культура інтегрує в єдине ціле не лише субетнічні прояви українського фольклору, а й фольклорні здобутки інших національних груп.

Характер розселення народу, безумовно, впливає на збереження й розвиток ним своєї етнічності. Оскільки діаспорна група зазвичай менша за чисельністю проти етносу, на території якого вона проживає, її місце в етнічній структурі населення тієї чи іншої країни чіткіше визначається поняттям “етнічна (національна) меншина”.

Метою статті є ознайомлення громадськості з характером проведення і засадами функціонування аматорських фольклорних фестивалів лемківської культури, а також ступенем збереженості національних традицій і фольклору лемків та їх нащадків у сучасний період.

Діаспорні групи переважно вкорінені в соціально-економічні, культурні та соціально-політичні параметри народів, серед яких вони проживають. Необхідною умовою подальшого існування діаспори й інтеграції як життєздатної спільноти є культурна адаптація її членів – засвоєння мови, культури, норм і стереотипів поведінки відповідного середовища. Водночас цей процес несе й певну загрозу для існування етнічної групи саме як діаспори. Частина її пред-

ставників у другому-третьому поколіннях, тобто діти або онуки першопоселенців, повністю розчиняється серед основного етносу держави – асимілюється.

Нинішня українська діаспора – друге, третє, четверте покоління українських емігрантів глибоко вкорінена в соціальне, економічне та культурне життя своїх країн, і цілком природно, що її представники спілкуються мовою, котра виконує функції державної (офіційної, загальноживаної) в даній країні. Статистика свідчить, що чисельність тих, хто володіє українською мовою, у середовищі діаспори неухильно зменшується. “Нас, українців – російськомовних і англомовних, полонізованих і румунізованих, угоризованих і ословачених, і всіх інших не україномовних, – набагато більше, ніж українців україномовних”, – констатував у виступі на одному з Всесвітніх форумів українців голова Української всесвітньої координаційної ради Іван Драч і з боєм говорив, що “мовна шагренева шкіра українства зменшується” [1, с.25].

Уже те, що діаспора є і своїм буттям урізноманітнює та збагачує українську присутність у світі, – надзвичайно цінне. Тому налагодження, розширення й зміцнення зв'язків з українською діаспорою є моральним обов'язком України. “...Згуртованість лемків навколо національної ідеї, їхня вірність традиціям предків слугують шляхетним прикладом для наших співвітчизників – як в Україні, так і в діаспорі”, – відзначив Президент України Віктор Ющенко у вітальному листі V Всеукраїнському з'їзду лемків, що проходив у жовтні 2009 р. в Івано-Франківську.

Щороку в Україні проводиться понад 50 різноманітних музичних фестивалів міжнародного, всеукраїнського та регіональних рівнів, серед яких чільне місце посідають аматорські фольклорні фестивалі. Однак актуальним є розгляд розвитку лемківських фольклорних фестивалів, що проходять в Україні й за кордоном. Завдяки старанням і зусиллям активістів лемківських організацій далеко за межами України продовжують жити українські традиції, питоме українське слово, пісня та мова, розвиваються нові таланти й здібності молодого покоління. З кожним роком ці фестивалі набирають обертів, виявляють нові таланти, популяризують своєрідну культуру лемків – етнографічної групи українців, а основне – сприяють збереженню спадкоємності національних традицій. Особливістю фольклорних фестивалів є те, що вони репрезентують традиційну народну культуру тих етнографічних районів, яких нині майже немає на мапі сучасної України. Зокрема, мова йде про Лемківщину, Надсяння, Холмщину та Підляшшя, які внаслідок повоєнного періоду, після Другої світової війни, поділу територій відійшли під юрисдикцію Польщі, а населення було насильно депортовано з місць свого споконвічного проживання на територію УРСР і на північні й західні землі Польщі. Вирвані зі сформованого соціуму й кинуті в іншу “радянську” реальність, депортовані опинилися на межі духовного вимирання, утрати своєї етнолокальної та навіть національної ідентичності.

З історії відомо, що до початку 90-х років минулого століття в Україні середовищем збереження й передачі знань про історію, звичаї та обряди, мелодії пісень, віншуваль, поезій авторів рідного краю була сім'я. З утворенням у 1988–1989 рр. суспільно-культурних товариств “Лемківщина”, “Холмщина”, “Надсяння”, “Підляшшя” стало можливим міжродинне, спільне із земляками святкування різноманітних календарних свят. Практично кожне товариство щороку поповнюється новими хоровими колективами, учасники яких проводили й продовжують проводити активну діяльність у справі популяризації перлин народної пісенної та поетичної творчості своїх рідних теренів і загальноукраїнського репертуару на різноманітних святах, оглядах, фестивалях. Нині особливо важливим є збереження автентичного фольклору, який передає традиційну народну манеру виконання пісень, танців, відтворення обрядів тощо.

Лемківські пісні, давні й сучасні, витвори мистецтва (писанки, вироби з дерева та кераміки, соломи, паперу, вишивка), дотепний гумор, різноманітні змагання, конкурси, у яких можна брати участь, усе це побутує на щорічних фольклорних фестивалях “Лемківська ватра” в США, Канаді, Польщі (Ждиня, Глимбоцк, Сопот, Перемишль, Балигород) і на території України під назвою “Дзвони Лемківщини” (м. Монастириськ Тернопільської обл.), “Відгомін Бескидів” (смт. Рожнятів Івано-Франківської обл.), “Плаче і кличе Зелена Неділя” (с. Копанки Калуського р-ну Івано-Франківської обл.), “Пісні незабутого краю” (м. Городок Львівської обл.), “Стежками Лемківщини” (с. Переможне Луганської обл.), фестивалі-конкурси традицій Холмщини та Підляшшя “Політ на зраненім крилі” (смт Оброшине Львівської обл.) та ін. На одному з мистецьких фестивалів Марія Бойко висловила думку, що в більшості учасників фестивалів сценічні костюми та лексика творів, які виконуються, відображають їх етнолокальне коріння,

тим самим створюючи максимально повний органічний мистецький образ, а також виконавцям в естрадному жанрі варто мати в костюмах елементи народного строю. Тоді, де б вони не виступали, буде видно, що це – Україна!

Починаючи з 80-х років ХХ ст. фольклорні традиції почали відроджуватися на польському боці колишньої Лемківщини у вигляді фестивалів. У мальовничих Бескидах селища Ждиня під час фестивалейних днів, крім витворів мистецтва, можна продегустувати лемківські та польські страви, випити смачного охолодженого пива та багато ін. Зокрема, в око впадає хижа з апетитними харчами, перед якою дотепна вівіска лемківською говіркою “Та берте, та їжте, та не дайте ся просити!”. Довкола багато написів, серед яких напис на дереві з назвою вулиці: “Лемко-стріт”. Мабуть, “стріт” запозичено з англійської мови, але воно, на нашу думку, споріднене зі словами “стрітись”, “зустрічатись”. Стрічатися щороку, ділитися спогадами, співати рідних лемківських співанок, оповідати про пережите, трепетно вимовляючи лемківським гваром – “Як ся мате?”, “Ой, чи не забувсь за рік?”, “Цне мі ся за тобом, мій лемківський краю”... Вражає і широкий діапазон учасників – від сивоволосих дідусів і бабусь до найменших школярів. Інтегрованість публіки помітна на кожному кроці, особливо в перервах поміж окремими виступами, у гомоні бесід невеликих груп, де найчастіше чути українську та лемківську мови.

Щороку ватрянні поля збирають декілька тисяч гостей і виконавців із Польщі, України, Словаччини, Австрії, Канади, США, Франції та інших країн. Приємно, що, не зважаючи на відмінності в традиціях і культурі між різними територіальними гілками діаспори, соціальному походженні, освіті, статусі й вартісних орієнтаціях її представників, лемки діаспори зберігають спільність інтересів і рідний серцю фольклор... На одній із “Ватр”, що проходила в Польщі, прозвучала думка, що фестивалі лемківської культури відображають діючу на культурній і артистичних нивах українську націю, а тому важливим є той факт, що Польща – країна багатокультурна, а домінуюче суспільство повинно частіше це спостерігати не лише як акт толерантності, але також як готовність підіймати розмаїті форми міжкультурного діалогу.

Понад двадцять років підряд фестиваль лемківської культури успішно організовує в Торонто Об’єднання лемків Канади на території оригінальної оселі під назвою “Лемківщина”. Започатковано її в 1972 році. Оселя є місцем відпочинку й культурної розваги не лише для членів Об’єднання лемків Канади та членів їхніх родин, але й для всієї української спільноти. Саме в далекому 1986 році на її території було зорганізовано першу “Лемківську ватру”. Оселя “Лемківщина” – немов справжнє лемківське село на канадському боці.

Мистецька програма фольклорних фестивалів, які проходять кожного року за 150 км від Торонто, постійно поповнюється цікавими виступами різних колективів, зокрема, гурту “Під облачком”, дуєтів “Кольори”, “Золоті струни”, танцювального ансамблю “Ватра” та ін. Серед учасників беруть участь і виконавці лемківських пісень з України – відомі професійні співачки Софія Федина та Ганна Чеберенчик. Їхні виступи за кордоном завжди проходять з великим успіхом.

Порозуміння і єдність, щире спілкування особливо цінні й потрібні в нинішньому складному та прагматичному світі. На одній із конференцій, яка розглядала лемківські проблеми, перший голова товариства “Лемківщина” м. Київ Микола Горбаль підкреслив, що [...] діалекти є джерельцями, які живлять мовну ріку народу, а етнографічні відмінності фестивалів лише скрашують та збагачують національну культуру у контексті відродження Лемківщини.

Установлення тісних дружніх контактів з українцями діаспори, підтримання духу українства на рідних теренах шляхом громадсько-політичних і національно-культурних заходів, а також плекання в наймолодших нащадків історичної та культурної пам’яті свого коріння є нині одним із провідних напрямів діяльності всіх суспільно-культурних організацій.

Підсумовуючи, слід наголосити, що фестивалі лемківської культури несуть великий емоційний заряд патріотизму. Лемківські пісні залюбки виконують і холмщаки, і надсянці, гуцули й бойки, уміло вплітаючи у свій репертуар. “... Ми горді, – сказав голова Всеукраїнського Товариства Лемківських Об’єднань Олександр Венгринович, – що лемківська пісня входить у репертуари визначних артистів України, зокрема, Джамала (Крим) на одному з конкурсів, що проходив у Юрмалі, з піснею “Ой верше, мій верше” завоювала гран-прі”.

Таким чином, діяльність фестивалів лемківської культури як фестивалів єднання, що проходять як в Україні, так і за її межами, які визнані на міжнародному рівні, розвивається і з

кожним роком набирає обертів, підтверджуючи збереження національних традицій і цінностей для наступних поколінь.

1. Трошинський В. П. Українці в світі / В. П. Трошинський, А. А. Шевченко. – К. : Альтернативи, 1999. – С. 25.
2. Сирник Я. Український альманах / Я. Сирник. – Варшава : Об'єднання українців у Польщі, 2009. – 324 с.
3. Canadian Lemko Association (Lemko OLK). – Toronto (Canada).

В статтє рассмотрєна діяльність и функціонирование фестивалєй лемковской культуры, которые проходят на территории Украины и за рубежом. Раскрыто аспекты сохранения национальной традиции в наше время.

Ключевые слова: лемки, фольклор, традиції, лемковские фестивали, аматорское искусство, диаспора, этнос.

The presented article describes activity Lemkos and their cultural festivals which are held in Ukraine and abroad. It shows the aspects of saving national traditions nowadays.

Key words: lemkos, folklore, traditions, festivals, amateur art, diaspora, ethnos.

УДК 930. 85 (= 161.2) (100) “19”

ББК ТЗ (9 = Укр) 6-7

Наталія Гумницька

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР

“Наука займає в системі культури основне значення як її теоретична база, сума досвіду та джерело натхнення”.

Омельян Пріцак

“Я належу до покоління, для якого діаспора була легендарним явищем і стала реальністю”.

Оксана Пахльовська

У статті досліджено життя української діаспори міжвоєнного й частково повоєнного періоду в країнах європейського континенту. На прикладі окремих визначних постатей висвітлено досягнення і вклад українців в європейську культуру. Показано роль української еміграції (другої і третьої хвилі) в утвердженні національної ідеї та розбудові незалежної української держави.

Ключові слова: українська діаспора, культура, мистецтво, європейський внесок, національна ідея.

За вісімнадцять років незалежної української держави не вдалося сформувати монолітної національної еліти, здатної визначити чітко національну ідею і стратегічні засади розбудови єдиної демократичної правової України, що відповідає кращим європейським і світовим стандартам. Повернення історичної пам'яті українцям, зокрема у сфері культури, а значить, і науки як її теоретичної бази, є надзвичайно своєчасною й запитаною суспільством проблемою.

Новий історичний перерозподіл Європи, що склався після Першої світової війни, більшовицького перевороту в Росії, поразки визвольних змагань українців 1917–1930 рр., призвели до масової політичної еміграції українців. Поза національними теренами України діяли тоді аж три українські легальні уряди – УНР із центром у Тарнові, ЗУНР з осідком у Відні, КНР (Кубанська Народна Республіка) у Празі. У 20-ті роки ХХ ст. ідеолог національно-визвольного руху Степан Бандера наголошував на виконанні еміграцією “одповідальної частини загальнонаціональної і загальнодержавної програми української нації, націленої на справу будівництва Української Держави” [1].